

आदिकवि भानुभक्त आचार्यको सम्भन्नामा

• योगेन्द्र प्रसाद दाहल

आज अर्थात् असार २९ गते । नेपाली साहित्यका मरणालय र बन्दननय संस्था भानुभक्त आचार्यको २१५३ जन्म वर्षाङ्कमा जन्मलाई अनुभवता आजको दिन तनहुँ जिल्लाको चुंची, रामायण जन्म लिएर नेपाली साहित्यलाई जनजिज्ञासा पुऱ्याउने भानुभक्त सांचै चम्पिकाले भानु हुँ। तत्कालीन नेपाली समाजभित्रको संस्कार सुनाउँदै काव्य रचनाले भानुभक्तलाई जनजन्मा पुऱ्याउँको थिए । जहानियां राणाशासनको दबदबा भएको अवस्थामा साहित्य सिर्जनाभित्र मिन्डकेट लाग्नारहेका भानुभक्तलाई उच्च सम्पादन प्राप्त गरेको थिए । रामायणजस्तो गौरवशाली महाकाव्य उपहार प्रदान गर्ने आचार्य नेपाली साहित्यको जग बसाल्ने मष्टा हुँ ।

बुढा धन्यवाच आचार्य र आमा धर्मात्मका सुपुत्र भानुभक्त प्रनोत्तर, वधूशिक्षा, भक्तमाला, रामगीता, रामायण जस्ता सफल कृतिको सर्जक हुँ । त्यसमा रामायणलाई सर्वाधिक लोकप्रिय रचना

मानिछ । रामायण संस्कृतको अनुवाद गरिएको कृति हो । अनुदित कृति भए तापनि यसमा आदर्श अनुवाद हुँ । रामायणको अनुवादमा संस्कृतको प्रभाव पटकै देखिएन । यसले नेपाली जनजीवन, परिवेश, संस्कृत र सभ्यतालाई अँगालेको हुँ । रामायणभित्र दुर्दै दार्शनिक चिन्तनसमेत भेदन सकिछ । त्यतिथेर रामायण यति लोकप्रिय थियो कि मानिसहरू त्यसीप्रियका लोकहरूलाई छन्दथाई सुनाउन सक्ये भनी समालोचकहरू बताउँछन् । रामायणमा प्रयुक्त शारूल विकीडित छन्दका मध्य पूऱ्याउन भएकाले नेपाली साहित्यकाशमा सम्पादनपूर्वक चम्पिकाला छन् । आदिकविको सिधा अर्थ सुलक्षण करिभने हुँ । भानुभक्त आचार्यभन्दा अधिक पनि किहालीलाई आदिकविको सिर्जनामा गरिन्छ । भानुभक्त नभई भावको अनुवाद देखिएकाले रामायणमा प्रशस्त भानुलाई भने किहालीलाई आदिकविको सिर्जनामा गरिन्छ । यसलाई आधार यसले भानुभक्तलाई आदिकविको उच्च सम्पादन प्राप्त गरेको हो । पूऱ्याउन रामायण शाहरो वाइसे चौपाई राज्यालाई एकीकरण गरी नेपाललाई एकत्रातो सूत्रमा वाँच्ये भने भानुभक्तलाई रामायणबाट लोकतन्त्राण्कारी काम गरी भाषाका माध्यमबाट जनालाई एकत्राबद्ध गर्न सफल भए । भने कितियपि समीक्षको ठाउँहाँ छ । रामायण धार्मिक, आध्यात्मिक र मैतिक चिन्तन बोकेको गुरुतर कृति हो भनेमा दुविधा छैन । रामायणको प्रयोके काण्डमा अधिव्यञ्जित दृष्टिकोणमा नेपालीपन्छ । रामकथालाई सल दृश्यावाट नेपाली जनजिज्ञासा पुऱ्याउन भानुभक्तको सफल काव्य साधना हो । भानुभक्त आचार्य प्राथमिक कालीन रामपर्वत धाराको केन्द्रीय करिब हुँ । उनलाई चिनाउन मोतीराम भट्टको

अहम भूमिका रहेको छ । मोतीरामले नै धाँसीबाट प्रेरणा पाए भानुभक्त साहित्य सिर्जनामा लागेका हुँ भनी बताएका छन् । आचार्यका सिर्जनालाई प्रकाशन गर्न र पाठकसम्म पुऱ्याउन मोतीरामले खेलेको भूमिका स्तुत्य छ । भट्टको नै सर्वथ्रथम भानुभक्तलाई आदिकवि प्रदान गरेको हुँ । त्यसैसे अहिले आचार्य आदिकविको भानुभक्त आचार्यको नामले नेपाली साहित्यकाशमा सम्पादनपूर्वक चम्पिकाला छन् । आदिकविको सिधा सुलक्षण भन्ने किहालीलाई आदिकविको उच्च सम्पादन प्राप्त गरिन्छ । भानुभक्त आचार्यभन्दा अधिक पनि किहालीलाई आदिकविको सिर्जनामा गरिन्छ । यसलाई आधार यसले भानुभक्तलाई आदिकविको मानिसहरूलाई आदिकविको उच्च सम्पादन प्राप्त गरेको हो । पूऱ्याउन रामायण शाहरो वाइसे चौपाई राज्यालाई एकीकरण गरी नेपाललाई एकत्रातो सूत्रमा वाँच्ये भने भानुभक्तलाई रामायणबाट लोकतन्त्राण्कारी काम गरी भाषाका माध्यमबाट जनालाई एकत्राबद्ध गर्न सफल भए । भने कितियपि समीक्षको ठाउँहाँ छ । रामायण धार्मिक, आध्यात्मिक र मैतिक चिन्तन बोकेको गुरुतर कृति हो भनेमा दुविधा छैन । रामायणको प्रयोके काण्डमा अधिव्यञ्जित दृष्टिकोणमा नेपालीपन्छ । रामकथालाई सल दृश्यावाट नेपाली जनजिज्ञासा पुऱ्याउन भानुभक्तको सफल काव्य साधना हो । भानुभक्त आचार्य प्राथमिक कालीन रामपर्वत धाराको केन्द्रीय करिब हुँ । उनलाई चिनाउन मोतीराम भट्टको

नागरिकप्रति..

अहिले केही व्यक्ति लोकतान्त्रिक व्यवस्था ठिक छैन भनेर सिधासाधा जनतालाई भद्रकाइरहेका छन् । संसारको धैरे देशमा ख्यालत्राता प्राप्तिकामा निर्मित संघर्ष तथा आन्दोलन हुँदै, तर हाम्रो देशमा पाइरहेको संघीय गणतन्त्रविरुद्ध प्रदर्शन हुँदै । यो कस्तो लिम्बान्ता हो ? संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र कपैको लहर र करबलमा थोपरिएको व्यवस्था होइन । जनताको लामो संघर्षको लिम्बान्ता राजतन्त्रले शासन गर्न्यो । त्यसबेला विकासको स्थिति कस्तो थियो ? स्वतन्त्राको अवस्था कस्तो थियो ? जनताको क्रयसर्कित कस्तो थियो ? कति प्रतिशत जनता विज्ञालाई उज्जालोमा बस्थे ? गाउँधर्यमा कति विद्यालय खोलिएका थिए ? कतिवटाता विश्वविद्यालय थिए त्यस बेला ? स्थानीय निकायमा कति बजेट हुँदूयो ? यी सबै प्रश्नको उत्तर खोज्न आवश्यक हुँ । मान्यै राजतन्त्र आयो, के देशमा सबैले रोजगार पाउँछन् ? सुशासन कायम भइहाल्छ ? विकासले फड्को मारिहाल्छ ? सबैको

त्रण मिनाहा भइहाल्छ ? यी सबै भ्रम हुँ । यसता भ्रमको पाँच लाग्नु हुँदैन । हो, मुखुकमा थुप्रै विकृति, विसर्गति, भ्रात्याचार र अपराध बढेको छ । यो गणतन्त्रका कारण बढेको होइ । सामन्तवादका अवोषका कारणले बढेको हो । विस्तारै सबै ठिक हुँदै जान्छ । त्यसका लाग्नी राज्य सञ्चालकोरिए र सबैको हो । उनको उदय नेपाली साहित्यका लाग्नी सुनीलो किण बन्न्यो । उनले साहित्यकाशमा भानु बेरे चम्पिको राज्यालाई आदिकविको उच्च सम्पादन प्राप्त गरेको हो ।

राज्यका नागरिकलाई सरकारले स्वस्थ बनाउन विशेष भूमिका खेल्नुपर्छ । स्वस्थ नागरिक भए मात्र मुक्तुको सम्भव हुँ । अस्वस्थ नागरिकलाई सम्पद बनाउनमा योगदान पुऱ्याउन सक्तैन । संविधानले प्रयोके नागरिकलाई राज्यबाट आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क प्राप्त गरेको व्यवस्था छ ।

देशका नागरिकको स्थितिमा सुधार गर्न ऊर्जा क्षेत्रको विकास अपरिहार्य छ ।

ऊर्जाको विकासले तरिकामा गर्ने तरिका अवस्था छ । सडकको विकासले तरिकामा गर्ने तरिका अवस्था छ ।

मुख्यमान्त्रिको विकासले तरिकामा गर्ने तरिका अवस्था छ